DYNAMIC OF NORM EVOLUTION IN LINGUISTIC IMAGINARY

Alina Şalgău Corocăescu
PhD. Student, „Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: This article first presents the theory of the Linguistic Imaginary and its model. Another point of interest in our study is the concept of Norm and more precisely its evolution towards a plurality of norms in line with the actual realization of the language. The aim of this study is to describe a linguistic dynamic.

Keywords: imaginary, Norm, norms, evolution, dynamic, language.

1. Preambul teoretic

Conceptul de *Imaginar lingvistic* (IL) apare în jurul anului 1975 și se dezvoltă treptat într-un domeniu autonom pe deplin integrat astăzi în ansamblul disciplinelor care se ocupă cu studiul limbii. În directă filiație cu studiile lingvistice propuse de către André Martinet, Anne-Marie Houdebine, fondatoarea teoriei *Imaginarului lingvistic*, propune un mijloc metodologic novator în studierea și înțelegerea diversității faptelor limbii, dar, mai cu seamă, deschide noi orizonturi în înțelegerea raportului *individ-limbă-societate*.

Teoria *Imaginarului lingvistic* (IL) se întemeiază pe principiul potrivit căruia „fiecare vorbitor / locutor vorbește propria-i limbă" (*Apud* Ioana - Crina Coroi, 2013: 5) astfel cercetarea are în vedere, pe de o parte, practica lingvistică a locutorilor, iar, pe de altă parte, natura relației acestora cu limba folosită. Din această perspectivă, *Imaginarul lingvistic* este cu atât mai intrigant și provocatoar. În primul rând, prin asocierea termenului de *imaginar* domeniului lingvisticii într-o epocă în care structuralismul, în descendența lui Saussure, avea în vedere studiul exclusiv al limbii ca sistem închis, rigid: „limba, spunea Saussure, distinctă de vorbire este un obiect pe care îl putem studia separat" (F. Saussure, 1998: 42). În al doilea rând, reintegrând *subiectul* în cercetarea lingvistică, *Imaginarul lingvistic* deschide noi perspective de analiză și permite studierea evoluției limbii prin raportare la ideile, ficțiunile, imaginariile pe care subiecții vorbitori și le fac în legătură cu limba pe care o vorbesc (*Cf.* Houdebine Anne-Marie, *Pluralité des langues et des identités*).

2. Sincronie dinamică și *Imaginar lingvistic*

„Limba, afirmă Saussure, este partea socială a limbajului, exterioară individului, care prin el însuși nu poate nici să o creeze nici să o modifice " (F. Saussure, 1998: 40). Pornind de la această definiție, în dihotomia *sincronie / diacronie* limba apare ca o succesiune de stări determinate, însă, urmează Saussure, diacronia presupune un factor dinamic prin care se produce un efect. Astfel, nefiind supuse niciunor legi, evenimentele diacronice au întotdeauna un caracter accidental și particular (*Vezi* F. Saussure, 1998: 108).

Discursurile referitoare la noțiunea de *dinamică* în legătură cu *limba* și implicit cu posibilitatea evoluției și modificării acesteia în practica comunicării a suscitat diverse interpretări. După Eugeniu Coșeriu, este vorba despre unul și același lucru, „[…] că funcționarea (*sincronică*) și realizarea (*diacronică*) a limbii reprezintă în limba însăși un singur moment real: pentru că limba se face și se reface în funcționarea sa […]" (E. Coșeriu, 2009: 335-336).

BDD-A29555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:03 UTC)

Modelul *Imaginarului lingvistic* rezidă într-o mare măsură în abordarea concepută de către André Martinet în legătură cu variațiile și modificările sistemului limbii, mai exact cu noțiunea de *sincronie dinamică* (*Cf*. Houdebine A. M., 2013, *L'Imaginaire Linguistique entre ideal de langue et langue ideal*,13, pp. 9-19). Această teorie presupune reconsiderarea distincției saussuriene între *sincronie* ca stare și *diacronie* ca dezvoltare. În legătură cu aceasta, în lucrarea *Dynamique de la langue et imaginaire linguistique*, Sanda–Maria Ardeleanu explică: «La *synchronie dynamique* suppose d'accepter une évolution à un moment donné d'une langue, les *causes* d'évolution étudiées étant pour la plupart d'ordre *externe*, géographiques et sociales» (Sanda-Maria Ardeleanu, 2000: 18).

Afirmând că „orice limbă se schimbă în orice clipă" (1970: 222), André Martinet subliniază faptul că limba nu poate fi disociată de spațiul social în care este actualizată și reactualizată prin uz. Imobilitatea și omogenitatea limbii reprezintă de fapt o ficțiune, schimbările sociale reflectându-se nemijlocit prin locutori în limbă. Astfel, aceasta este cercetată din perspectivă globală ca un proces într-o continuă evoluție.

3. Definiția *Imaginarului lingvistic*

Imaginarul lingvistic s-a dezvoltat într-o perioadă în care lingvistica cerea imperios detașarea de orice intervenție subiectivă. Deși admitea că este nevoie de o masă vorbitoare pentru ca limba să existe, Saussure afirma *separarea limbii de vorbire, de tot ceea ce este accesoriu și mai mult sau mai puțin accidental* (F. Saussure, 1998: 40). În opoziție cu acest deziderat saussurian, *Imaginarul lingvistic* reintegrează subiectul în analiza lingvistică, așadar, am putea spune că se raportează la tot ceea ce este *accidental* și *individual* în limbă.

Anne–Marie Houdebine definește *Imaginarul lingvistic* astfel: «le rapport du sujet *à lalangue* (Lacan) – prise en compte de l'aspect le plus intime autant que faire se peut, d'ou des fantasmes et fictions d'un sujet – et à *La Langue* (Saussure) – aspect plus social et idéologique» (*Apud* S. M. Ardeleanu, 2000: 20).

Din definiția *Imaginarului lingvistic*, două aspecte esențiale ne reține atenția în mod deosebit. Pe de o parte, aspectul intim al raportului stabilit între locutor și limbă indică faptul că putem vorbi de o multitudine de *limbi*, fiecărui locutor îi corespunde propria limbă, «le locuteur parle sa propre langue» (S. M. Ardeleanu, 2000: 22). Pe de altă parte, aspectul social al limbii impune conceperea acesteia drept sistem autarhic asupra căruia individul nu poate interveni. Astfel, *Imaginarul lingvistic* se plasează în planul interacțiunii dintre *limba locutorului* și *Limbă*. Anne-Marie Houdebine explică: «C'est ce rapport subtil, que je me suis proposé d'étudier avec la conceptualisation de l'Imaginaire Linguistique pour intégrer, dans l'étude linguistique scientifique, les idéalisations, rationalisations des sujets parlants et, si possible, dégager leur influence sur la dynamique de la langue» (Houdebine A. M., 2013, *L'Imaginaire Linguistique entre ideal de langue et langue ideal …*).

Prin *Imaginar lingvistic* ni se dezvăluie natura acelui spațiu specific în care acționează simultan atât locutorul, cât și limba. Astfel, orientându-se către alegerile și elementele particulare din limbă, alegeri de ordin estetic sau afectiv, subiectul vorbitor demonstrează tributivitate în raport cu un moment anterior al limbii, potrivit lui Anne-Marie Houdebine (2015, *De l'imaginaire linguistique à l'imaginaire culturel. La linguistique,* vol. 51, (1), p. 3-40.) «[…] amour envers leurs langue première, maternelle» sau, dimpotrivă, manifestă ceea ce Labov numea „insecuritate lingvistică și culpabilitate" (William Labov, 1975: 189) prin raportare la un *ideal al limbii*, o limbă guvernată, în sensul cel mai strict al cuvântului, de către *Normă*.

BDD-A29555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:03 UTC)

4. Normă / norme

În lingvistică, termenul de *Normă* a fost cel mai adesea asociat cu ceea ce desmnează un standard elaborat în baza unui „set de reguli care privește, din mai multe puncte de vedere, uzajul unei limbi date”[1]. Pentru cei mai mulți dintre lingviști, *Norma* nu poate fi decât *prescriptivă*, în acord cu un model al limbajului cultivat și impus vorbitorilor cu scopul de a asigura unificarea lingvistică în limitele unui teritoriu geografic.

Având în vedere atât planul limbii, cât și pe cel al vorbirii, Ion Coteanu distinge între două tipuri de norme: o *normă lingvistică* numită și *intrinseca* ce are un caracter natural și abstract și o normă *literară, academică* ce ține de expresia convențională și corectă a limbii. În acest sens, lingvistul român notează: „Spre a limita numărul deciziilor individuale și a fixa caracteristicile limbii corecte, așa cum este ea concepută în mediul vorbitorilor cultivați, una dintre combinațiile facultative este declarată de o societate savantă, o academie, drept normă corectă, celelalte căzând automat într-o categorie condamnabilă. Acestei norme îi spunem academică și o deosebim de norma intrinsecă sau de structura limbii care are întotdeauna caracter abstract” (Ion Coteanu, 1973: 27). Prin urmare, conceptul de *Normă* rămâne ancorat sensului ce ține de valorizarea unui tip de uz al limbii impus și considerat corect, în opoziție cu toate celelalte forme considerate incorecte.

În acord cu teoria saussuriană, structuralismul, explică Paul Miclău, a restrâns sfera preocupărilor la limbă înțeleasă ca un *sistem de opoziții*. În cadrul structuralismului cel mai radical, orice manifestare a limbii dincolo de forma relațiilor pure era considerat ceva inferior, „substanță nedemnă de luat în considerare” (Paul Miclău, 1970:7). În aceeași ordine de idei, Eugeniu Coșeriu subliniază faptul că structuralismul și, în general, tot ceea ce ține de descrierea lingvistică a unui sistem are în vedere doar ceea ce poate fi structurat în categorii omogene, ignorând elementele eterogene, „or, în limbi există două dimensiuni: dimensiunea omogenității, dată de alteritatea limbajului, și dimensiunea varietății, dată de natura sa creatoare” (E. Coșeriu, 2009: 298). În relație directă cu *dimensiunea creatoare a limbajului*, Eugeniu Coșeriu invocă conceptele de *normă, sistem și tip lingvistic*.

Atât pentru Eugeniu Coșeriu, cât și pentru lingvistul danez Louis Hjelmslev, *norma* și *uzul limbii* se definesc prin raportare la *sistem*. Stabilind ierarhia *schemă-normă-uz,* în cadrul căreia *schema* reprezintă forma *pură a limbii* iar *uzul* se instituie ca *entitate variabilă* în relație cu aceasta, Louis Hjelmslev definește *norma* drept ansamblu de trăsături care permite diferențierea unui element de toate celelalte elemente ale sistemului limbii. (Louis Hjelmslev, 1997:78-89)

Reluând într-o oarecare măsură teoria lui Hjelmslev și subliniind necesitatea recursului la contextele și situațiile vorbirii concrete în interpretarea oricărui act lingvistic, Eugeniu Coșeriu situează *norma* între *sistemul de opoziții* și *vorbire* ca domeniu al variațiilor; „[…] putem spune că sistemul este un ansamblu de opoziții funcționale; norma este realizarea colectivă a sistemului, care conține sistemul însuși și, în plus, elementele nepertinente din punct de vedere funcțional, dar normale în vorbitul unei comunități; vorbitul (sau, dacă vrem vorbirea) este realizarea individual concretă a normei, care conține norma însăși și, în plus, originalitatea expresivă a indivizilor vorbitori” (E. Coșeriu, 2004: 100).

În lucrarea *Elemente de lingvistică generală*, André Martinet definește lingvistica drept studiul științific al limbajului omenesc. „Un studiu este științific, explică autorul, atunci când se bazează pe observarea faptelor și se abține să propună o alegere printre aceste fapte în numele

[1] https://dexonline.ro/definitie/norma/expandat

BDD-A29555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:03 UTC)

anumitor principii estetice sau morale" (A. Martinet, 1970: 23). În cazul lingvisticii, urmează A. Martinet, se impune separarea acesteia de *gramatica normativă*, deoarece obiectul acestei științe fiind o activitate umană, există riscul de a nu se mai nota ce se spune de fapt, ci de a proclama ceea ce trebuie să se spună. În acest context, conceptul de *normă* este definit de către André Martinet în directă legătură cu ceea ce semnifică *idealul lingvistic*. Astfel, având în vedere că, în realitate, în raporturile dintre persoanele aceleiași comunități identitatea absolută a structurilor lingvistice este mai curând excepție decât regulă, André Martinet (1970: 193-195) identifică *o Normă lingvistică activă, imperativă*, prescriptivă, care dirijează folosirea limbii, și *o normă pasivă*, mult mai largă și mai tolerantă.

Așa cum am văzut până aici, *Norma* se constituie în cadrul unei scheme antagonice, deși depinde de practicile lingvistice cele mai generale, *Norma* nu poate fi impusă de către un individ în mod particular, aceasta constituindu-se ca model doar în cadrul unui grup elitist, instituționalizat, singurul grup care deține într-un teritoriu lingvistic definit maniera corectă de a scrie și a vorbi. Din această perspectivă, fundamentul realizarii efective a *Normei* îl reprezintă operațiunea de cenzură, altfel spus, eliminarea din limbă a tuturor elementelor relative, eterogene și dinamice. Observăm, de asemenea, faptul că *Norma* este caracterizată în mod esențial de funcția selectivă, iar prin aceasta este evidențiată relația de circularitate și dependență stabilită cu așa numita *normă pasivă*.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea însă, în legătura cu evoluția cercetărilor din sociologie, sociolingvistică, psihologie socială etc., în literatura de specialitate regăsim tot mai adesea studii ce privesc rolurile, opiniile și sentimentele locutorilor în raport cu practica lingvistică. Mai mult decât atât, limba, afirmă A. Martinet (1970: 222), se află într-o continuă devenire în acord cu nevoile omului de a-și construi prin limbaj atât universul spiritual, cât și lumea materială formată din lucruri, imagini și reprezentări individuale.

Tocmai această concepție a dinamicii și transformării continue în sistemul limbii a generat un proces de reconsiderare a ierarhiilor în interacțiunea *Normă* / *norme*. În cadrul anchetelor privind efectul mobilității sociale asupra comportamentului lingvistic[2], William Labov utilizează termeni precum *norme de prestigiu*, *norme subiective*, *atitudini* și *sentimente pozitive* / *negative*, *insecuritate și culpabilitate lingvistică* pentru a înregistra reacțiile vorbitorilor față de elementele codului lingvistic. Pornind de la aceste orientări, putem spune că relația *Normă* / *norme* este, fără îndoială, complexă, mai mult decât atât, acest raport ține de problematica interpretării și concilierii aspectelor statice și dinamice ale limbii.

5. *Normele Imaginarului lingvistic*

Anterior, aminteam că *Norma*, în calitatea ei *prescriptivă*, depinde în mod direct de *normele descriptive*. De asemenea, am remarcat faptul că evoluția constantă a limbii antrenează un întreg registru de modificări și reorganizări în cadrul metodelor de cercetare a acesteia. În legătură cu caracterul procesual dinamic al limbii, conceptul de *Normă* este regândit prin prisma complexității lui, dar și a ambiguității semantice a termenului omonim. Ne alăturăm astfel ideii lingvistei Sanda-Maria Ardeleanu care spune: «Le sens même du mot norme a connu une évolution allant de l'ensemble de prescriptions (voire interdits) sur les façons de dire jusqu'aux besoins langagiers des locuteurs» (S. M. Ardeleanu, 2000: 20).

Scopul principal al *Imaginarului lingvistic* este de a arăta că sistemul de asocieri, reprezentările, judecățile de valoare și prejudecățile pe care le presupune limba la nivelul

[2]A se vedea, în acest sens, studiul lui William Labov despre variația fonologică, în *Sociolingvistică, Orientări actuale*, Liliana Ionescu Ruxăndăoiu, Dumitru Chițoran, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, pp. 189-206.

BDD-A29555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:03 UTC)

individului nu sunt niciodată identice cu cele ale altui individ. Mai mult decât atât, originalitatea modelului fondat de Anne-Marie Houdebine constă în faptul că cercetează deopotrivă realitatea limbii şi idealizarea, mitizarea acesteia prin raportare la o grilă de analiză în care interacţiunea dintre diferitele tipuri de norme reprezintă cadru de referinţă.

Anne-Marie Houdebine preia şi dezvoltă tipologia *normelor* propusă de Alain Rey în anul 1972. Acesta din urmă adaugă *normelor obiective* o altă categorie de *norme* numite *subiective,* acestea vizează în cercetarea lingvistică analiza atitudinilor şi reprezentărilor locutorilor (*Vezi* Houdebine A. M., 2013, «L'Imaginaire Linguistique entre ideal de langue et langue ideal …»). În cadrul categoriilor normative specifice *Imaginarului lingvistic*, *normelor obiective*, ce ţin de planul *intern al limbii*, le corespund *normele sistemice* şi cele *statistice*. *Normele sistemice* vizează conformitatea locutorilor în raport cu regulile sistemului limbii, în vreme ce *normele statistice* relevă frecvenţa şi diversitatea uzurilor. Aşadar, normele obiective vizează în mod special structura evolutivă a sistemului limbii.

În planul extern al limbii, categoria *normelor subiective* cuprinde *normele prescriptive*, *fictive*, *comunicaţionale* şi *evaluative*. *Normele prescriptive* ţin de discursurile instituţionalizate ce vizează uzul ideal al limbii, cele *fictive*, pe de altă parte, au în vedere judecăţile pozitive sau negative în legătură cu limba, remarcile personale, caracterul contradictoriu, fictiv, al discursului subiecţilor.

Norma comunicaţională derivă din dorinţa locutorilor de a comunica şi de a se face înţeleşi. Locutorul operează o selecţie în cadrul elementelor limbii şi, deşi cunosc *normele prescriptive*, aleg să îşi adapteze discursul în raport cu alteritatea. Potrivit lingvistei Sanda–Maria Ardeleanu, analiza Imaginarului lingvistic asupra normei comunicaţionale relevă faptul că formele incorecte sunt revalorizate, fiind considerate mărci ale limbii franceze cultivate *(Vezi* S.M. Ardeleanu, 2006: 63).

Normele subiective, spune Anne-Marie Houdebine (2013, *L'Imaginaire Linguistique entre ideal de langue et langue ideal …*), sunt toate *evaluative* (*auto- ou allo-évaluatives*), subliniind astfel importanţa acestora în planul extern al limbii. Acest tip de normă vizează aprecierile în legătură cu limba proprie sau cu cea a comunităţii lingvistice de care vorbitorul aparţine.

Redăm în figura următoare tipologia normelor propuse în modelul *Imaginarului lingvistic* (*Cf.*, Sanda - Maria Ardeleanu, 2000: 28):

BDD-A29555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:03 UTC)

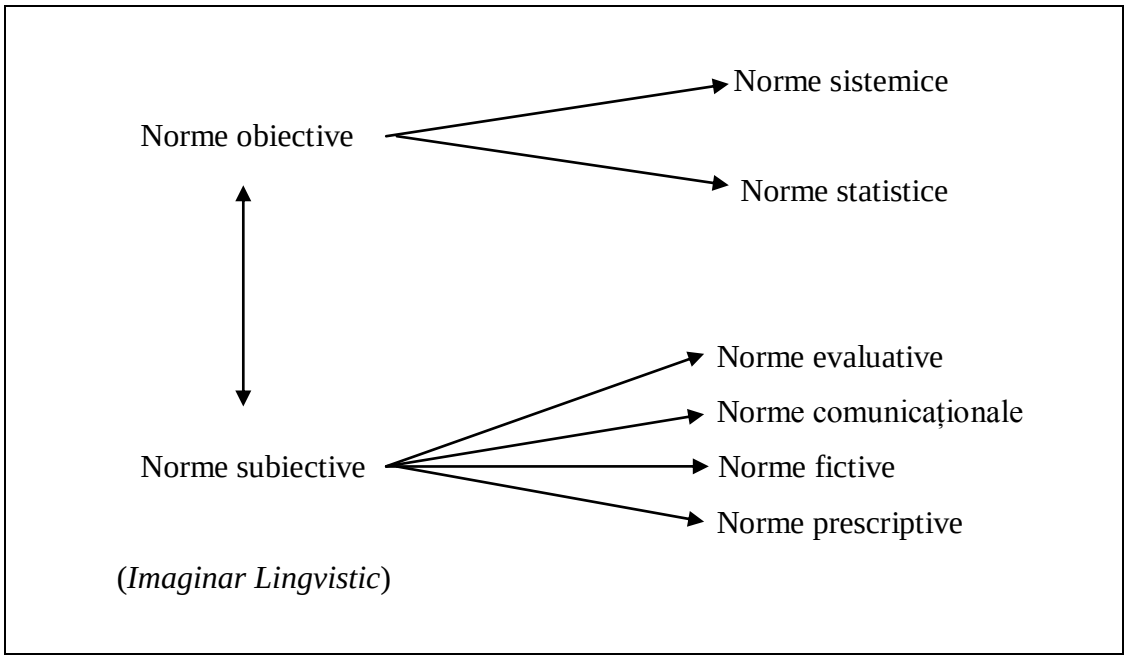

Fig. 1. *Tabelul normelor imaginarului lingvistic*

6. Concluzie

Așadar, putem afirma că *Imaginarul* lingvistic se constituie în baza interacțiunii și condiționării dintre *normele obiective* și *subiective*. Normele *Imaginarului lingvistic* se constituie într-o structură în care fiecare relevă aspecte esențiale ale raportului *limbă*/*subiect vorbitor*: reprezentări, atitudini normante și normative, insecuritate sau conservatorism, toate acestea reflectă înțelegerea fenomenelor antrenate în dinamica lingvistică.

Astfel *Norma* a devenit locul interferenței dintre *locutor* și *limbă*, iar interferența dintre diferitele tipuri de *normă* relevă imaginarii și ficțiuni care la rândul lor se reflectă în caracterul procesual dinamic al limbii.

BIBLIOGRAPHY

Imaginar lingvistic

ARDELEANU, Sanda - Maria, 2000, *Dynamique de la langue et imaginaire linguistique,* Casa Editorială Demiurg, Iași.

Idem, *Imaginaire linguistique francophone*, 2006, Casa Editorială Demiurg, Iași.

COROI, Ioana Crina, 2013, *Normele Imaginarului lingvistic în presa literară*, Cu studiu introductiv de Sanda-Maria, Ardeleanu, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.

HOUDEBINE, Anne-Marie, 2013, *L'imaginaire linguistique entre ideal de langue et langue ideale. Sa modelisation, son application, son developpement en imaginaire culturel via la semiologie des indice*, *Language and Literature -European Landmarks of Identity*, 13, pp. 9-19.
Disponibil la: http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A6029/pdf (accesat pe 17/08/2018, la ora 14:35).

Idem, 2015, *De l'imaginaire linguistique à l'imaginaire culturel*, *La linguistique*, vol. 51, (1), pp. 3-40. Disponibil la: https://www.cairn.info/revue-la-linguistique-2015-1-page-3.htm (accesat pe 19/08/2018, la ora 17:15).

Idem, *Pluralité des langues et des identités*, Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/7_19_Pluralite%20des%20langues%20et%20des%20identites.pdf (acesat pe 29/08/2018, la ora 19:34).

BDD-A29555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:03 UTC)

Lingvistică Generală și Sociolingvistică

COTEANU, Ion, 1973, *Stilistica funcțională a limbii române, Stil, stilistică, limbaj,* Editura Academiei, București.

COȘERIU, Eugeniu, 2004, *Sistem, normă și vorbire în Teoria limbajului și lingvistică generală*, *Cinci studii*, Editura Enciclopedică, București.

Idem, 2009, *Omul și limbajul său, Studii de filozofie a limbajului, Teorie a limbii și lingvistică generală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași.

HJELMSLEV, Louis, 1997, *Essais linguistiques*, Editura Minuit, Paris

LABOV, William, 1975, în *Sociolingvistică, Orientări actuale*, Liliana Ionescu Ruxăndăoiu, Dumitru Chițoran, Editura Didactică și Pedagogică, București.

MARTINET, André, 1970, *Elemente de lingvistică generală*, Editura Științifică, București

MICLĂU, Paul, 1970, *în Sistemele limbii*, Editura Academiei, București.

SAUSSURE, Ferdinand, 1998, *Curs de lingvistică generală*, Traducere de Irina Izverna Tarabac, Editura Polirom, București.

Alte surse electronice:

https://dexonline.ro/definitie/norma/expandat (accesat pe 02/09/2018, la ora 13: 45).

BDD-A29555 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:03 UTC)